

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	8 Chwefror 2024
Pwnc:	Diweddariad Archwilio Mewnol
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cynnwys gofyniad penodol fod y Pwyllgor yn goruchwyllo trefniadau archwilio mewnol y Cyngor fel rhan o'r ddyletswyddau deddfwriaethol yn unol â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (3.4.8.10.1). Mae gofyn i'r Pwyllgor ystyried y diweddariadau ar waith archwilio mewnol yn cynnwys canfyddiadau allweddol, materion sy'n achosi pryder, ymatebion rheolwyr a'r camau sydd wedi eu cymryd o ganlyniad i waith archwilio. Gofynnir i'r Pwyllgor ystyried crynodebau o adroddiadau archwilio mewnol penodol fel y gofynnwyd, gan gynnwys effeithlonrwydd rheoliadau mewnol a bydd yn monitro gweithrediad camau a gytunwyd arnynt (3.4.8.10.10) Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni gofynion Datganiad Sefyllfa CIPFA: Pwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu 2022 , yn benodol, mewn perthynas â swyddogaeth archwilio mewnol yr awdurdod a Safonau Archwilio Mewnol Sector Cyhoeddus , sy'n nodi'r angen i'r prif swyddog gweithredol archwilio adrodd ar wybodaeth am gynydd a chanlyniadau gweithgareddau archwilio (Safon 2060).	

1. RHAGARWEINIAD

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn diweddarar'r Pwyllgor am y sefyllfa fel ag yr oedd hi ar 31 Ionawr 2024 ynghylch yr archwiliadau a gwblhawyd ers y diweddariad diwethaf ar 30 Tachwedd 2023, llwyth gwaith cyfredol y gwasanaeth archwilio mewnol a'n blaenoriaethau ar gyfer y tymor byr i'r tymor canol.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ystyried:

- canlyniad y gwaith Archwilio mewnol,
- y sicrwydd a ddarparwyd ac
- ein blaenoriaethau wrth symud ymlaen.

Diweddariad Archwilio Mewnol

Chwefror 2024

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Pennaeth Archwilio a Risg

Cynnwys

Crynodeb o Waith Sicrwydd a Gwblhawyd ers y Diweddariad Diwethaf	1
Rheoli Risg Strategol: Diogelu (YM10)	2
Y Gyflogres – Proses i Aelodau Staff Newydd	2
Archwilio – Cael Gwared ar Wastraff (Gwasanaeth Tai)	3
Gwiriad Iechyd Rheoli Risg - Zurich	4
Gwaith ar y Gweill	4
Camau Gweithredu sy'n Weddill	5
Blaenoriaethau	5
Capasiti Presennol	5
Blaenoriaethau Tymor Byr/Canolig	5
Blaenoriaethau Tymor Hwyl	5

Crynodeb o Waith Sicrwydd a Gwblhawyd ers y Diweddariad Diwethaf

- Mae'r adran hon yn darparu trosolwg o adroddiadau archwilio mewnol a gwblhawyd ers y cyfarfod ym mis Rhagfyr 2023, yn cynnwys y raddfa sicrwydd gyffredinol a nifer y materion/risgiau a godwyd.
- Rydym wedi cwblhau **pedwar** darn o waith sicrwydd mewnol yn ystod y cyfnod, ac maent wedi'u crynhoi isod a cheir trafodaeth fanylach arnynt yn ddiweddarach yn yr adroddiad.

Teitl	Lefel Sicrwydd	Critigol	Sylweddol	Cymedrol
Rheoli Risg Strategol: Diogelu (YM10)	Rhesymol	0	1	5
Y Gyflogres – Proses I Aelodau Staff Newydd	Rhesymol	0	0	4
Archwilio – Cael Gwared ar Wastraff (Gwasanaeth Tai)	Amherthnasol	0	0	1
Gwiriad Iechyd Rheoli Risg (Zurich)	Wedi'i Reoli	Amherthnasol	Amherthnasol	Amherthnasol

Rheoli Risg Strategol: Diogelu (YM10)

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	1	Sylweddol
	5	Cymedrol

3. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol canlynol:
A oes gan y Cyngor fesurau llywodraethu a rheoli effeithiol ar waith er mwyn rheoli'r risg sy'n gysylltiedig â diogelu oedolion, plant a theuluoedd sydd mewn perygl er mwyn eu cadw'n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosibl?
4. Daethom i'r casgliad fod y gwaith llywodraethu a mesurau rheoli ar gyfer rheoli'r risg strategol sy'n ymwneud â diogelu yn effeithiol ar y cyfan.
5. Mae diogelu yn risg parhaus, ac er bod y Cyngor wedi dilyn nifer o gamau lliniaru, mae ansicrwydd yn bodoli bob amser oherwydd natur y risg.
6. Mae canlyniad ein hadolygiad, ar y cyfan, yn gadarnhaol, er ein bod wedi codi sawl Mater/Risg, un sylweddol a phump gydag effaith cymedrol sydd angen sylw rheoli.
7. Rydym wedi cytuno ar gynllun rheoli gyda'r tîm rheoli, ac felly, o fewn cwmpas ein hadolygiad, rydym yn gallu darparu **sicrwydd rhesymol** ar gyfer llywodraethant a rheolaeth risg y maes hwn.

Y Gyflogres – Proses i Aelodau Staff Newydd

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	0	Sylweddol
	4	Cymedrol

8. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol canlynol:
A oes gan y Cyngor systemau cadarn ar waith i fodloni ei ddyletswydd i ofalu ac i gydymffurfio gyda deddfwriaeth wrth ddiogelu ei hun rhag weithgarwch twyllodrus wrth groesawu gweithwyr newydd?
9. Daethom i'r casgliad, er bod gan y Cyngor reolyddion effeithiol ar waith er mwyn bodloni ei ddyletswydd o ofal ac i gydymffurfio gyda deddfwriaeth, mae angen i'w reolyddion diogelu ei hun rhag gweithgarwch twyllodrus wrth groesawu gweithwyr newydd fod yn gryfach, gan gynnwys cadarnhau rheolyddion systemau allweddol ac chysoni'r ffeil gyflog fisol.
10. Fodd bynnag, dylid nodi na ddaeth ein hadolygiad o hyd i unrhyw dystiolaeth o wall neu weithgarwch anawdurdodedig, a chafodd gofnodion tâl yr holl weithwyr newydd eu cofnodi'n gywir a'u prosesu yn unol â'r cyfnodau amser gofynnol.
11. Gwnaethom godi ein pedwar Mater/Risg, sydd angen sylw lefel gwasanaeth effaith gymedrol gan reolwyr, ac rydym wedi cytuno ar gynllun gweithredu gyda rheolwyr. Er bod risg isel o weithgarwch twyllodrus, ac na fydd yn cael ei adnabod, mae'r cyfuniad o reolyddion lliniaru, gan gynnwys staff profiadol sy'n gwasanaethu ers peth amser a safonau recriwtio mwy diogel, yn golygu ein bod yn gallu darparu **sicrwydd rhesymol** ar gyfer llywodraethant a rheolaeth risg yn y maes hwn.

Archwilio – Cael Gwared ar Wastraff (Gwasanaeth Tai)

12. Derbyniodd y Cynghorydd Llinos Medi, Arweinydd y Cyngor, gŵyn gan aelod o'r cyhoedd ynghylch trefniadau ar gyfer prynu deunyddiau a chael gwared ar wastraff o fewn yr Uned Cynnal a Chadw Tai, a dangos ffafriaeth tuag at gyflenwr penodol.
13. Gwnaeth yr Arweinydd gyfeirio'r cwyn i'w archwilio gan y tîm Archwilio Mewnol.
14. Roedd yr achwynydd wedi codi materion tebyg gyda'r tîm Archwilio Mewnol yn 2021, a chawsant eu harchwilio fel rhan o broses archwilio Dyraniadau Tai. Cwblhawyd yr archwiliad ym Medi 2021 a methwyd i gefnogi'r honiadau.
15. Rhwng mis Mehefin a Medi 2022, gwnaeth yr achwynydd gyflwyno tri chais Rhyddid Gwybodaeth yn gofyn am wybodaeth ynghylch contract yr Uned Cynnal a Chadw Tai, yn enwedig mewn perthynas â'r gwasanaeth cael gwared ar wastraff.
16. Yn dilyn hynny, ym mis Chwefror 2023, gwnaeth yr achwynydd godi pryderon gydag Archwilio Cymru, ac fe ddarparodd y Cyngor ymateb ar gyfer hyn. Dywedodd Archwilio Cymru na fyddent yn parhau i archwilio'r mater.
17. Fodd bynnag, oherwydd y cynnydd sylweddol mewn gwariant a oedd yn gysylltiedig â'r gontract, rydym yn credu y byddai'n briodol cynnal archwiliad mewnol pellach i'r mater.
18. Bwriad ein harchwiliad oedd ateb y cwestiynau allweddol canlynol:
 - **A ddilynwyd rheolau gweithredu contract cywir wrth ddyfarnu'r gontract, yn enwedig ar gyfer trefniadau cael gwared ar wastraff?**
 - **A oes trefniadau grymus ar waith er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn cyflawni gwerth am arian o fewn ei gontract ar gyfer nwyddau a gwasanaethau yn yr Uned Cynnal a Chadw Tai, yn enwedig y gwasanaeth cael gwared ar wastraff?**
19. Daeth ein harchwiliad i'r casgliad fod y Gwasanaeth Tai wedi dilyn y rheolau caffael contract cywir wrth ddyfarnu'r contract drwy Fframwaith Deunyddiau Cymru.
20. Yn yr un modd, roedd y trefniadau ar gyfer gwasanaethau cael gwared ar wastraff yn cydymffurfio gyda rheolau gweithredu contract.
21. Fodd bynnag, rydym wedi adnabod rhai anghysondebau a gordaliadau posibl ar gyfer rhai gwasanaethau fel rhan o'r elfen cael gwared ar wastraff, a all gyfaddawdu gallu'r Cyngor i gyflawni gwerth am arian yn y maes hwn.
22. Rydym wedi cytuno ar gynllun gweithredu gyda'r gwasanaeth er mwyn cryfhau rheolyddion yn y maes hwn, adfer unrhyw ordaliad a sicrhau bod trefniadau monitro a rheoli contract grymus ar waith wrth symud ymlaen.
23. Yn olaf, roedd archwiliadau blaenorol, a gefnogwyd gan ganfyddiadau'r archwiliad hwn, yn cefnogi'r casgliad nad oedd ffafriaeth amhriodol wedi'i ddangos gan y Gwasanaeth Tai i'r darparwr rheoli gwastraff.

Gwiriad Iechyd Rheoli Risg - Zurich

24. Gwnaethom gomisiynu Zurich Resilience Solutions i ddarparu sicrwydd ynghylch trefniadau rheoli risg y Cyngor.
25. Mae canlyniadau gwaith Zurich yn cael eu hadrodd y tu allan i'r Pwyllgor hwn. Fodd bynnag, darparodd Zurich sicrwydd yn seiliedig ar fodel aeddfedrwydd a oedd yn cynnwys pump lefel.
26. Bu i Zurich asesu'r Cyngor, a nodi ei fod mewn cyfnod pontio rhwng lefel dau a thri, fel y gwelir isod, gyda rhai meysydd o'r sefydliad wedi'u datblygu'n dda o ran aeddfedrwydd, yn enwedig mewn perthynas â diwylliant a llywodraethant.

Lefel 1 Tameidiog	Lefel 2 Yn Datblygu	Lefel 3 Wedi Rheoli	Lefel 4 Wedi Integreiddio	Lefel 5 Gweddnewidiol

Gwaith ar y Gweill

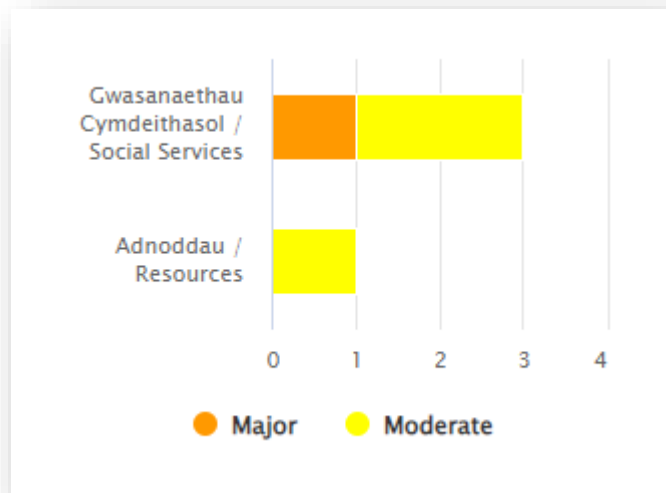
27. Mae'r gwaith canlynol ar y gweill ar hyn o bryd:

Maes	Rheswm am yr Archwiliad	Cam
Datganiadau o Ddiddordeb	Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025	Gwaith Maes
Y Fenter Twyll Genedlaethol	Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025	Parhaus
Gweinyddu Grantiau Cyfleusterau ar gyfer yr Anabl	Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025	Adroddiad Drafft
Rheoli Debyd Uniongyrchol	Strategaeth Archwilio Mewnol 2023-24	Gwaith Maes
Prosesau Incwm Swyddogaeth Cyrchfan	Ar gais y Prif Weithredwr	Gwaith Maes
Archwiliad TG - Rheoli Mynediad Corfforaethol	Cofrestr Risg Strategol (YM3)	Gwaith Maes
Archwiliad TG - Rheoli Cyflenwyr	Cofrestr Risg Strategol (YM3)	Gwaith Maes
Grymuster dyfynbrisiau a chywirdeb asesiad arian wrth gefn (Adran 25 y Cod Rheolaeth Ariannol)	Cofrestr Risg Strategol (YM1)	Gwaith sefydlu cwmpas
Galw Gofal - Aseiad Dilynol Cyntaf	Adroddiad Sicrwydd Cyfyngedig	Gwaith Maes
Rheoli Asedau	Cofrestr Risg Strategol (YM14)	Gwaith sefydlu cwmpas

Camau Gweithredu sy'n Weddill

28. Mae gwaith yn mynd rhagddo i gefnogi gwasanaethau i roi sylw i'r holl 'Faterion/Risgiau' a godwyd a rhoi'r holl gamau gweithredu sy'n weddill ar waith.
29. Ar 31 Ionawr, 2024, mae un mater/risg sylweddol a tri mater/risg cymedrol angen ymdrin â nhw y tu hwnt i'r dyddiad targed.
30. Fodd bynnag, mae un mater/risg sylweddol a dau fater/risg cymedrol yn destun archwiliad dilynol presennol nad yw wedi'i gwblhau hyd yma; roedd Galw Gofal (Risgiau Partneriaeth) yn destun adroddiad Sicrwydd Cyfyngedig a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2023.
31. Mae'r materion/risgiau cymedrol sy'n weddill yn ymwneud ag adferiad taliadau dyblyg, ac mae gwaith ynghylch hyn yn parhau.

Materion / Risgiau Hwyr fesul Gwasanaeth

Blaenoriaethau

Capasiti Presennol

32. Gennym dwy swydd wag ar hyn o bryd, ar lefel Uwch Archwilydd, oherwydd ymddiswyddiad a secondiad tymor hir.
33. Rydym yn defnyddio'r arbedion cyllidebol o ganlyniad i'r swyddi gwag i gomisiynu cymorth allanol ychwanegol.

Blaenoriaethau Tymor Byr/Canolig

34. Er gwaethaf y swyddi gwag, rydym wedi gwneud cynnydd da gyda'n Strategaeth Archwilio Mewnol Blynyddol ar gyfer 2023-24 a'r Strategaeth Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd 2022-2025.
35. Ein strategaeth tymor byr yw cwblhau'r holl ofynion sicrwydd o fewn ein Strategaeth Archwilio Mewnol ar gyfer 2023-24. Bydd unrhyw waith nad yw wedi'i gwblhau erbyn 31 Mawrth 2024 yn cael ei drosglwyddo ymlaen i'r Strategaeth ar gyfer 2024-25.

Blaenoriaethau Tymor Hwyr

36. Mae'r Bwrdd Safonau Archwilio Mewnol Rhyngwladol (IIASB) wedi cyhoeddi [Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang](#) ar 9 Ionawr 2024, a byddant yn dod i rym yn dilyn cyfnod pontio o 1 blwyddyn. Mae'r safonau'n arwain yr arfer proffesiynol byd eang ar gyfer archwilio mewnol.
37. Mae'r Bwrdd Ymgynghori ar Safonau Archwilio Mewnol (IASAB), sy'n gosod y safonau ar gyfer sector cyhoeddus y DU, wedi dechrau ei adolygiad ar effaith y Safonau Archwilio Mewnol ar gyfer y Sector Cyhoeddus, a bydd yn datblygu cynigion ar gyfer deunydd wedi'i ddiwygio, fydd yn addas ar gyfer cyd-destun sector cyhoeddus y DU. Bydd unrhyw newidiadau dilynol i PSIAD y DU, a'u gweithrediad, yn dibynnu ar ymgynghoriad a threfniadau pontio priodol.
38. Byddwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i aelodau'r Pwyllgor am yr effaith y gallai hyn ei chael ar waith y Pwyllgor.